

való visszaélés tilalmának általános normatív meghatározása szerintem mellőzhetetlen, mert megteremti az alapját annak, hogy az eljárás különböző szakaszaiban, de különösen a bírósági eljárásban (a szabályozási elvek szerint is „a joggal való visszaélés terepe alapvetően a bírósági eljárás lehet”) a résztvevők eljárási jogaitak rendeltetésszerűen gyakorolják, s tőlük az ne csak elvárható, de számon kérhető is legyen.

Aligha tekinthetem a visszaélésszerű joggyakorlás tilalmának vagy akár a már említett „kiskapu” bezárásának a tervezet 41. §-a (3) bek. f) pontjában a védői joggyakorlás tartalmának akkénti előírását, amely szerint:

„A védő köteles jogait úgy gyakorolni és kötelezettségeit úgy teljesíteni, hogy azal a büntetőeljárás időszzerű lefolytatását elősegítse.” Hadd idézzem ezzel kapcsolatban John Walker amerikai szövetségi bíró következő szavait: „The lawyer doesn't work for the judge, the lawyer works for his client. I myself know some methods to protract the proceedings.” „Az ügyvéd nem a bíróságnak dolgozik, az ügyvéd az ügyfelének dolgozik. Én magam is ismerek néhány módszert a bírósági eljárások elhúzására.” A nagy tekintélyű szövetségi bíró szavait a hitelesség kedvéért idéztem angolul, mert a múlt héten Belgrádban megtartott konferencián hangzott el, s azt tizenhat ország legfelsőbb bírósága elnökeinek egyöntetű derültsége fogadta, bizonyítva azt, hogy a gyakorló bírák körében ez a perbeli viselkedés köztudomású.

Természetesen az eljárás elhúzására törekvés nem csak védői oldalról fordulhat elő, s éppen ezért fontos, hogy a rendeltetésszerű joggyakorlást biztosítani képes tilalom általános érvennyel fogalmazódjék meg az eljárás egészére, s a per minden résztvevőjére vonatkozzon. A tervezetből idézett intellem legfeljebb elvárás vagy inkább jámbor óhaj, hiszen a védőnek az alapvető kötelessége, hogy minden törvényes eszközt felhasználjon védelem érdekében, s ez nem biztos, hogy azonos a „büntetőeljárás időszzerű lefolytatásának elősegítésével”. Megkockáztatom, az sem kizárt, hogy a vádlói oldal váderedményességhez fűződő érdeke motiválja a vádlót a büntetőeljárás időszzerű lefolytatásával ellenkező perbeli magatartásra.

– • –

Kétségtelen, hogy a megismert tervezetek számos, kimondottan pozitív újítást tartalmaznak, amelyek több helyen a Kúria javaslatát tükrözik vissza normatív szabályozásként. Így pozitív a bizonyítás megkönnyítése a felek által nem vitatott tények és körülmények tekintetében. A magyar bírói gondolkodással egyező az anyagi igazságon alapuló *büntetőjogi felelősségre vonás alapértéként megőrzése a büntetőeljárásban*.

Egyetértünk minden olyan megoldással, amely a bíróságokat ügyek tömegétől képes megszabadítani annak az elvnek normatív megjelenítésével, amely szerint a vádlottnak joga és nem kötelessége a tárgyaláson részt venni. Ehhez képest célszerű megoldás az ügyész és vádlott megegyezésének biztosítása a vádemelést megelőzően, majd a tárgyalás előkészítésének szakában is. Az együttműködési formák alkalmazásának sikerét természetesen a gyakorlat lesz képes igazolni.

A Kúria által elvégzett bírósági joggyakorlat-elemzés tapasztalatait, már megtett kodifikációs javaslatát, sőt jogegységi határozatban kifejtett elvi értelmezését fogadja el a hatályon kívül helyező határozatok elleni fellebbezés lehetőségének biztosítása, amelyhez azonban egy szerencsétlen mellékhatás is társul. (A Kúria határozatainak fellebbezhetősége, amelyről később kívánok szólni.)

A bíróság munkáját érintő fontos változásnak tekintem a vádlott tárgyalási jelenlétének új szabályozását, amelyre vonatkozóan a kodifikációs bizottságban már 2014-ben a következő javaslatot tettük:

„A bíróság eljárásához való joggal élés lehetőségének biztosítása hatósági kötelesség, a terhelt jelenléte nem feltétele az eljárási cselekmény érvényességének; fogalvő, siketvak, vak vagy beszámítási képességére tekintet nélkül kóros elmeállapotú vagy védekezési lehetőségben akadályozott terhelt távollétében azonban csak kifejezett lemondásra vagy külön törvényi feltételek mellett folytatható eljárás.”

Ehhez képest érthető egyetértésünkkel találkozott a tervezet következő megoldása:

„A vádlott jelenléte a tárgyaláson akkor kötelező, ha a tárgyaláson lévő jelenlét jogáról a 423. § (1) bekezdése szerint nem mondott le vagy a bíróság kötelezi a tárgyaláson való jelenlétre.”

A célszerű új megoldás szerint a vádlott a tárgyaláson való jelenlét jogáról a vádemelés után bármikor lemondhat, ha védővel rendelkezik, és a védőt felhatalmazza arra, hogy a részére kézbesítendő ügyiratokat kézbesítési megbízottként átvegye.

„Ha a vádlott a tárgyaláson való jelenlét jogáról lemondott, és őt a bíróság nem kötelezte a tárgyaláson való jelenlétre, a tárgyalást a vádlott távollétében is meg kell tartani. Ebben az esetben a bíróság az eljárást a meg nem jelent vádlottal szemben befejezheti.”

Ez a megoldás ésszerű és előrelépést jelent a hatályos szabályozáshoz képest.

A kényszerintézkedések körében üdvözlendő az a megoldás, hogy az enyhébbtől a súlyosabb irányába haladva tartalmazza azok feltételeit, félreérthetlenné téve ezáltal azt a követelményt, hogy alapjogok korlátozásánál mindig vizsgálni kell, hogy az enyhébb célravezető lehet-e.

– • –

Továbbiakban azokat az észrevételeket emelem ki, amelyek a Kúria alkotmányos helyzetéből folynak, és a bírói szervezetben betöltött szerepe folytán szerzett tapasztalatokból származnak.

Az eljárási feladatok megoszlásából érthetetlen a védelem kihagyása. Az ide vonatkozó indoklás érvelése, amely szerint „védelmi funkciót a bíróság és az ügyész is mindenképpen ellát”, nem meggyőző, mert valamely eljárási, bizonyítási részcsелеkmény által szolgált érdek nem azonos az eljárás fő személyeihez kötődő funkcionális elkülönüléssel. A pulpitusnak három oldala van három, világosan elkülönülő eljárási szereppel és ezeket kitöltő kötelezettségekkel és jogosítványokkal. Amikor a bíróság, esetleg ügyészi indítványra, olyan bizonyítást teljesít, amely a vád megalapozását szolgálja, aligha mondható el, hogy ezáltal „vádlói funkciót is ellát”.

A bíróság feladata az igazságszolgáltatás, amelyet ítékezés által teljesít, de az Alaptörvényhez hűen az igazságszolgáltatás bírói feladatként megjelenítése szükséges, s hogy ennek elhagyása több veszélyt rejt magában, mint a közvélemény meghökkenése, arra hadd használjak fel majd záromonként egy gondolatot.

A Kékfényben a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke, kiváló büntetőjogász, dr.

Bánáti János üdvözölte a tervezetnek azt a szabályozását, amely szerint a bizonyítás általános szabályainak körében félreérthetetlen lesz annak követelménye, hogy a vád bizonyítása a vádlót terhelje. A követelmény határozott megjelenítésének indokolásból kiolvasható szándékát illetően egyetértek Bánáti elnök úr elismerő szavaival, de a szabályozás részleteit megismerve komoly kételyeim ébredtek a meghirdetett szándék megvalósíthatósága iránt. A bizonyítás tárgyához fűzött indoklás szerint „a vádlói funkció elkülönítése következtében [...] a bíróság a vád bizonyítására nem köteles, mégis mérlegelheti, hogy hivatalból, akár a terhelt terhére is teljes körben tisztázza a tényállást. A bíróság feladata éppen ezért a tényállás tisztázása a vád garanci-

bíróságnak annál, mint amit a hatályos Be. 75. §-ának (1) bekezdése tartalmaz. Eszerint ugyanis:

„A bizonyítás során a tényállás alapos és hiánytalan, a valóságnak megfelelő tisztázására kell törekedni, azonban *ha az ügyész nem indítványozza, a bíróság nem köteles a vádat alátámasztó bizonyítási eszközöket beszerzésére és megvizsgálására*”.

A funkciómegosztás elvét a hatályos Be. is tartalmazza, a bizonyítási teherről pedig akként rendelkezik, hogy *a vád bizonyítása a vádlót terheli* (Be. 4. § (2) bekezdés).

A hatályos törvény és a tervezet bizonyítási szabályozásának összehasonlításához a vádért való felelősség és a megalapozatlanság következményeinek viselését célszerű párhuzamba állítani.

szakban kellett volna elvégezni, mert szükséges lett volna a vád alátámasztásához, de vagy nem járt el kellő alapossággal, vagy egyszerűen nem volt már rá ideje, és olyan vádat nyújtott be, amely egyébként gyenge lábakon áll. Ez azonban felelősségét nem érinti, mert elegendő, ha indítványt tesz arra, hogy a bíróság pótolja be mindazt, amit ő elmulasztott. Ezáltal már törvényes kötelezettségét teljesítette, és a megalapozatlanság következményei alól mentesülhet. Az új törvény tehát gyakorlatilag nem változtatta meg a megalapozatlanság következményeinek viselését.

Az új Be. szabályozási elveinek kidolgozása során megfogalmazódott az a követelmény, hogy a vádló ne ítélkezzen, a bíróság pedig ne vádoljon. A tervezet 158. §-ának (2) bekezdése pedig valójában azt is mondja, hogy a bíróság csak erre irányuló indítvány hiányában tartózkodhat a vád bizonyításától.

A tervezet kimondott visszalépést jelent a hatályos Be.-hez képest a vádért való felelősség szabályozását illetően. A tervezet 486. §-a és 487. §-a a hatályos Be. 267. § (1) bekezdésének j) és k) pontjaiban foglalt eljárást megszüntető okokat (ha a vád nem törvényes, ha az ügyész nem tett eleget a vádirat hiányosságainak 268. § (1) bekezdése szerinti pótlása iránt, illetve a megkeresésben foglaltakat nem teljesítette) elhagyta. A tervezet 487. §-a pedig csupán lehetőségként írja elő az ügyész számára a vád hiányosságainak bírósági felhívásra történő pótlását. A megszüntető okok említett elhagyásával a bíróság a tervezet 487. § (3) bekezdése alapján arra kényszerül, hogy a törvényi követelményeknek esetleg meg nem felelő, hiányosságai miatt bírósági útra alkalmatlan vád érdemi elbírálásába, tárgyalásába bocsátkozzon. Mindez azt jelenti, hogy a vád valójában soha nem lesz majd alkalmatlan, sem a törvényi feltételeknek meg nem felelő. A 487. § (3) bekezdése szerinti bírósági eljárás nemcsak a váderedményesség kockázatával jár, hanem a bírósági eljárás sikertelen, költséges folytatását is eredményezheti, amelynek minden következményét a bíróság fogja viselni. Ez a szabályozás törvényi szinten engedi meg a vád felelőtlenességét. *A bíróság teljesen eszköztelen a bírósági eljárásra alkalmatlan ügyészi váddal szemben.*

Megfogalmazódott a követelmény, hogy a vádló ne ítélkezzen, a bíróság pedig ne vádoljon; a bíróság csak erre irányuló indítvány hiányában tartózkodhat a vád bizonyításától.

ális keretei között.” Az Indoklás a büntetőeljárás reform főbb irányai cím alatt erről a következőt is állítja:

„A funkciómegosztás következetesebb érvényesítésének eredményeként hangsúlyosabban megjelenik, hogy a vád bizonyítása nem a bíróság feladata, a vádért egyértelműen az ügyészség viseli a felelősséget, ezért az elsőfokú bíróság – a jelenlegi gyakorlat szerinti – hatályon kívül helyezések útján nem lesz számon kérhető, ha az ügyészség nem tett eleget a vád bizonyítására irányuló kötelezettségének. A funkciómegosztásra épülő szemlélet továbbá a védelemről is a bírósági eljáráshoz méltó felkészültséget követel meg, hiszen a bíróság előtti egyenlőség nemcsak a jogszabályokban, hanem a kötelezettségekben is megnyilvánulhat.”

A tervezet 158. §-a szerint „a vád bizonyításához szükséges tények feltárása, az alátámasztásukra szolgáló bizonyítási eszközök rendelkezésre bocsátása, illetve beszerzésének indítványozása a vádlót terheli. A bíróság a tényállás tisztázása során bizonyítási eszközöt indítvány hiányában nem köteles beszerezni és megvizsgálni.”

A tervezet idézett bizonyítási szabályai valójában nem ad nagyobb szabadságot a

A tervezet szabályozása annyiban kétségtelenül új és előremutató, amennyiben a másodfokú eljárásban a felülbírálat terjedelme körében kimondja, hogy:

„*Ha a megalapozatlanság nyilvánvalóan a 158. § (1) bekezdésében foglalt kötelezettség elmulasztására vezethető vissza, a megalapozatlanság következményei nem alkalmazhatók.*” (Tervezet, 579. § (4) bekezdés.)

A rendelkezés a vádlót terhelő idézett kötelezettségre utal vissza, amely szerint a vád bizonyítására szükséges tények feltárása, az alátámasztásukra szolgáló bizonyítási eszközök rendelkezésre bocsátása, illetve beszerzésének indítványozása a vádlót terheli. A két rendelkezést tekintve könnyen belátható, hogy a megalapozatlanság következményei alól a bíróság aligha mentesülhet, mert a vádló a törvényi kötelezettségét már azáltal teljesíti, ha indítványt tesz a bíróságnak arra, hogy bizonyítási eszközt szerezzen be. Márpedig ha a vádló a 158. §-ban őt terhelő indítványozási kötelezettségét teljesítette, akkor éppen az a nyilvánvaló, hogy a megalapozatlansággal nem ő felel, mivel törvényben nevesített kötelezettségének az indítványozással eleget tett. Tehát indítványozhat olyan bizonyítást, amelyet a nyomozati